

Andrzej Kopiczko

GENEALOGIA FELIKSA NOWOWIEJSKIEGO NA PODSTAWIE KSIĄG METRYKALNYCH W ARCHIWUM ARCHIDIECEZJI WARMIŃSKIEJ W OLSZTYNIE

Słowa kluczowe: Feliks Nowowiejski, genealogia, księgi metrykalne, Barczewo

Schlüsselwörter: Felix Nowowiejski, Genealogie, Kirchenbücher, Wartenburg

Keywords: Felix Nowowiejski, genealogy, parish registers, Barczewo

INSTYTUT PÓŁNOCNY
IM. WOJCIECHA KĘTRZYŃSKIEGO

2016 r. został ogłoszony przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Rokiem Feliksa Nowowiejskiego. Uzasadniając tę decyzję podkreślono szczególne znaczenie jego dorobku jako kompozytora, dyrygenta, pedagoga, organisty, organizatora życia muzycznego i szambelana papieskiego¹. W dwóch miastach warmińskich, związanych z osobą Nowowiejskiego (Barczewie i Olsztynie), zorganizowano wiele imprez artystycznych i naukowych. Odbywały się koncerty, konferencje i konkursy. W mniejszym stopniu interesowano się archiwaliami, które zachowały się w Olsztynie i dotyczą zarówno życia kompozytora, jak też jego starań o posadę organisty w parafii św. Jakuba w Olsztynie. Tę lukę postaramy się wypełnić w niniejszym opracowaniu.

Analizując dokumenty od razu rzuca się w oczy fakt, że nazwisko Nowowiejskiego zapisywano w księgach metrykalnych jako „Nowowieski”. W tym opracowaniu będziemy posługiwać się tą wersją, a tylko w przypadku Feliksa – Nowowiejski². Imiona tłumaczono na język polski, choć w oryginale były one odnotowywane w języku niemieckim. Podobnie postąpiono z odnotowanymi zawodami lub statusem społecznym, ale zazwyczaj dodawano także wersję oryginalną zapisu, zwłaszcza osób bezpośrednio nas interesujących.

¹ <http://culture.pl/pl/artykul/feliks-nowowiejski-patronem-2016-r> (dostęp: 24.11.2016 r.).

² Pojawia się też informacja, że Feliks Nowowiejski zmienił nazwisko z Nowowieski dopiero będąc na studiach w Berlinie na początku XX w. i to pod wpływem tamtejszego środowiska polonijnego.

Powszechnie wiadomo, że Feliks Nowowiejski urodził się w Barczewie. Znana jest też data – 7 lutego 1877 r. Na szczęście zachował się wpis tego faktu do księgi chrztów parafii św. Anny w Barczewie³. Są tam odnotowani jego rodzice: ojciec Franciszek z zawodu krawiec (*Schneidermeister*) i matka Katarzyna z domu Falk, pochodząca z Butryn. Chrzest odbył się w kościele parafialnym 11 lutego, a rodzicami chrzestnymi byli Nikodem Smitrowicz (*Uhrmacher* – mistrz zegarmistrzowski) z Barczewa⁴ oraz Antonina Pompecki/Pompetzki⁵. W uwagach odnotowano, że Feliks Nowowiejski zawarł związek małżeński 26 marca 1911 r. w Krakowie w Kaplicy Zygmuntowskiej w katedrze na Wawelu. Nie wymieniono wprawdzie imienia i nazwiska małżonki, ale z innych źródeł wiemy, że była nią studentka konserwatorium w Krakowie Elżbieta Mironow-Mirocka⁶.

Ojciec Feliksa Nowowiejskiego, Franciszek Nowowieski, urodził się 4 października 1830 r., też w Barczewie. Jego rodzicami byli: Jan Nowowieski (*civis et proprietarius* – obywatel⁷ i właściciel ziemski) i Anna z domu Behrendt/Berendt. Chrzest Franciszka odbył się cztery dni później, a rodzicami chrzestnymi byli Józef Seidel (*praeceptor* – kierownik szkoły) i Elżbieta, córka Jakuba Pottita⁸. Franciszek Nowowieski miał brata, Jana Tymoteusza, urodzonego 20 stycznia 1822 r., którego rodzicami chrzestnymi byli Jakub Pottit (obywatel, zapewne ojciec lub brat wcześniej wspomnianej Elżbiety Pottit) i wdowa Katarzyna Behrendt¹⁰. Kolejnym dzieckiem była Anna (siostra Franciszka), urodzona 31 października 1823 r., a jej chrzestnymi byli Ignacy Cendrowski (obywatel) i Marianna (żona obywatela o nazwisku Margowski)¹¹. 13 stycznia 1826 r. przyszedł na świat Hilary. Przy matce odnotowano wówczas, że była córką zmarłego Wawrzyńca

³ AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, s. 524–525; AP Olsztyn, 42/699/10, Standesamt zu Wartenburg [Urząd Stanu Cywilnego w Barczewie, pow. olsztyński], Haupt-Geburts-Register, <http://olsztyn.ap.gov.pl/baza/skany.php?z=699&s=10> (1877 r., skan 21).

⁴ Odnaleziono wpis dotyczący Nikodema Smitrowicza jako ojca Walerii Zofii (Walerie Sophia), ur. 20 II 1874 r. w Barczewie. Matką była Anna z d. Popiehn. AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, ss. 432–433. 21 V 1889 r. córka Smitrowicza, Jadwiga, zawarła związek małżeński z Antonim Nickielem; miała wówczas 20 lat. AAWO, Barczewo nr 47, Księga małżeństw, ss. 64–65.

⁵ Antonina z d. Nowowieski zawarła 27 II 1854 r. ślub z Ignacym Pompetzkim. Miała wówczas 22 lata i była panną. AAWO, Barczewo, nr 46, Księga małżeństw.

⁶ J. Boehm, *Feliks Nowowiejski. Zarys biograficzny*, Olsztyn 1958, s. 59.

⁷ Ludność miast dzieliła się na dwie grupy: obywateli (*cives*) i mieszkanców (*incolae*). Tylko ci pierwsi mieli pełne tzw. prawa miejskie, a ubiegający się o nie musieli mieszkać w mieście nie krócej niż rok i jeden dzień, być wolnymi, katolikami, prawego łóża, żonatymi i uiścić określoną opłatę oraz złożyć przysięgę wierności panu zwierzchniemu i radzie. A. Szorc, *Dominium warmińskie 1243–1772. Przywilej i prawo chełmińskie na tle ustroju Warmii*, Olsztyn 1990, s. 277.

⁸ Wprawdzie w zapisie w księdze chrztów można odczytać zapis nazwiska jako Petit/Potit, ale zapewne chodzi tu o Elżbietę Potitt/Pottit, ur. 4 XI 1810 r., córkę Jakuba (obywatela) i Anny. AAWO, Barczewo, nr 32, Księga chrztów, s. 139. Interesujące jest też to, że ojcem chrzestnym był również Jakub Potit z Barczewa, czyli to samo imię i nazwisko co ojca dziecka.

⁹ AAWO, Barczewo, nr 32, Księga chrztów, s. 511.

¹⁰ Ibidem, s. 415.

¹¹ Ibidem, s. 434.

Behrendta. Chrzestnymi zostali ks. proboszcz z Barczewka Adalbert Junklewicz¹² oraz Marianna Jablonska, żona kupca z Olsztyna Jana Jablonskiego¹³. 11 kwietnia 1828 r. urodził się Rudolf (ochrzczony 13 tego miesiąca). Przy tym zapisie dodano również, że matka Anna była córką śp. Wawrzyńca Behrendta. Rodzicami chrzestnymi byli wspomniany wyżej Jan Jablonski (*mercator* – kupiec) i Elżbieta¹⁴. 14 grudnia 1832 r. przyszła na świat kolejna siostra Franciszka – Antonina (ochrzczona dwa dni później), a chrzestnymi byli Franciszek Skibowski (obywatel) i Elżbieta Weiss z Warka¹⁵. Trzecią siostrą Franciszka (ojca Feliksa) była Matylda, urodzona 9 czerwca 1835 r., a na jej rodziców chrzestnych wybrano Antoniego Molenhauera (juniora) i Matyldę Ciercierską (pannę)¹⁶. 10 grudnia 1837 r. urodziła się jeszcze Katarzyna. Jej rodzicami chrzestnymi byli Jan Lisiewski i Katarzyna Sigmund¹⁷. Zapewne ostatnim dzieckiem Jana Nowowiejskiego i Katarzyny z domu Behrendt, a zarazem najmłodszym bratem ojca Feliksa Nowowiejskiego, był Walenty Romuald, urodzony 7 lutego 1843 r. Jego rodzicami chrzestnymi zostali nauczyciel Mateusz Bogdański i panna Marianna Rochon¹⁸.

Oczywiście, o czym była mowa wcześniej, 4 października 1830 r. urodził się ojciec Feliksa – Franciszek¹⁹. Zatem dziadek Feliksa Nowowiejskiego, Jan, miał z Anną z domu Behrendt dziewięcioro dzieci. Różnica wieku między pierwszym i ostatnim wyniosła 21 lat. Najstarszym był Jan Tymoteusz (urodził się w 1822 r.), a najmłodszym Walenty Romuald (1843 r.). Przeważali chłopcy, których było pięciu. Wśród nadanych imion wybierano bardzo popularne na Warmii, jak: Anna i Katarzyna (wśród dziewcząt) oraz Franciszek i Jan (wśród chłopców), ale też mniej popularne: Matylda czy Hilary.

W czasie kwerendy wyłoniło się pytanie, czy Anna Behrendt była pierwszą żoną Jana Nowowiejskiego? W chwili urodzenia ich pierwszego dziecka oj-

¹² Adalbert Junklewicz, ur. w 1777 r. w Biskupcu, święcenia kapłańskie otrzymał w 1801 r. we Fromborcu, potem był wikariuszem w Biesowie i Królewcu, a od 1813 r. proboszczem w Barczewku. Tam zm. 18 XII 1827 r. – A. Kopiczko, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1525–1821*, cz. 2, Olsztyn 2000, s. 139.

¹³ AAWO, Barczewo, nr 32, Księga chrztów, s. 458.

¹⁴ Ibidem, s. 482; AAWO, Barczewo, nr 24, Register chrztów, s. 81.

¹⁵ AAWO, Barczewo, nr 32, Księga chrztów, s. 547.

¹⁶ Ibidem, k. 7. Matylda zmarła 11 III 1883 r. w Barczewie. Do śmierci pozostała osobą samotną (*Jungfrau* – panna). W miejsce na odnotowanie pozostawionych członków rodziny wpisano – brat Franciszek, czyli ojciec Feliksa Nowowiejskiego. Jej nazwisko zapisano jako „Nowowiejski”. AAWO, Barczewo, nr 54, Księga zmarłych, ss. 492–493. W tej samej księdze pod datą 1 IV 1883 r. odnotowano śmierć Jana Nowowiejskiego w wieku 61 lat, ale nie był członkiem interesującej nas rodziny Nowowiejskich. Pozostawił Gertrudę z d. Hermann i dwoje dzieci. Wprawdzie przy Gertrudzie dopisano „Mutter” (matka), ale chodzi raczej o żonę Jana, a matkę odnotowanych dzieci. Ibidem, ss. 494–495. Por. AP Olsztyn, 42/699/30, Standesamt zu Wartenburg [Urząd Stanu Cywilnego w Barczewie, pow. olsztyński], Sterbe-Haupt-Register, <http://olsztyn.ap.gov.pl/baza/skany.php?z=699&s=30> (1883 r., skan 42).

¹⁷ AAWO, Barczewo, nr 33, Księga chrztów, s. 41.

¹⁸ Ibidem, s. 132.

¹⁹ AAWO, Barczewo, nr 32, Księga chrztów, s. 511.

ciec miał już 43, a matka 26 lat. Być może uzupełnieniem (wyjaśnieniem) tych wiadomości jest odnaleziony zapis o urodzinach 18 kwietnia 1810 r. Feliksa, którego rodzicami byli Jan Nowowieski (obywatel Barczewa) i Marianna, córka zmarłego Michała Wermdtera (kolona). Rodzicami chrzestnymi zostali wówczas ks. proboszcz Kasper Jablonski i Eleonora, żona skarbnika miejskiego (*camera-rius*) Stoka²⁰. I rzeczywiście, 1 września 1806 r. w Barczewie został zawarty związek małżeński pomiędzy Janem Nowowieskim a Marianną Wermdter, córką wspomnianego już Michała Wermdtera, choć tu podano – ławnika miejskiego (*scabinus*). Świadcami byli Jan Helbich (*consul* – rajca miejski) i Franciszek Stok (*mercator* – kupiec)²¹. Ustalono też, że Marianna Nowowieska zmarła 9 marca 1819 r. i miała wówczas 46 lat²². Zatem przynajmniej przez dwa lata Jan Nowowieski pozostawał wdowcem, zanim poślubił Annę Behrendt.

Tabela 1

Dzieci Jana Nowowieskiego (dziadka Feliksa)

Jan Nowowieski i Anna z d. Behrendt	
Imię dziecka	Data urodzenia
Jan Tymoteusz	29 I 1822 r.
Anna	31 X 1823 r.
Hilary	13 I 1826 r.
Rudolf	11 IV 1828 r.
Franciszek (ojciec Feliksa)	4 X 1830 r.
Antonina	14 XII 1832 r.
Matylda	9 VI 1835 r.
Katarzyna	10 XII 1837 r.
Walenty Romuald	7 II 1843 r.
Jan Nowowieski i Marianna z domu Wermdter	
Imię dziecka	Data urodzenia
Feliks	18 IV 1810 r.

O samym dziadku Janie Nowowieskim (ojcu wyżej wymienionych dzieci) należy dodać, że urodził się 2 lutego 1779 r. Był synem Jana (imiona przechodziły z ojca na pierwородnego syna), określonego jako obywatel miasta i kuśnierza oraz Anny, córki Andrzeja Jabłęskiego (Jablonskiego) z Tuławek, rolnika (kolona). Rodzicami chrzestnymi byli Jan Jablonski z Tuławek i Elżbieta, córka obywatela miejskiego Michała Henricha²³. Zmarł 15 lutego 1845 r. w Barczewie (po-

²⁰ Ibidem, s. 132.

²¹ AAWO, Barczewo, nr 45, Księga małżeństw, s. 24.

²² AAWO, Barczewo, nr 51, Księga zmarłych, s. 90.

²³ AAWO, Barczewo, nr 31, Księga chrztów, s. 97.

chowany 18 tego miesiąca). W momencie śmierci żyła jeszcze jego żona Anna²⁴ oraz dzieci: Jan Tymoteusz, Anna (starsze), Franciszek (ojciec Feliksa), Antonina, Matylda, Katarzyna i Walenty (Walentego nie odnotowano w wykazie dzieci, które pozostały po śmierci).

Odszukano również informacje o pradziadku Feliksa, czyli też o Janie Nowowiejskim, urodzonym 31 grudnia 1730 r. w Barczewie. Jego ojcem był Wojciech Nowowiejski (obywatel miasta i również kuśnierz), a matką Katarzyna²⁵ (nie podano nazwiska panieńskiego). Rodzicami chrzestnymi zostali: szlachetnie urodzony Jakub Bzduchowski, także kuśnierz i obywatel miasta (zapewne był też i burmistrzem – *proconsul*)²⁶ oraz Klara, żona obywatela miasta i szewca Jakuba Bodiita (Bodyta)²⁷.

Niestety, nie możemy ustalić takiej genealogii dla matki Feliksa Nowowiejskiego, Katarzyny z domu Falk. Wiemy jedynie, że urodziła się 5 października 1847 r. w Butrynach²⁸ i była córką Piotra oraz Heleny z domu Czyborr (Czymborska, ur. 19 V 1827 r. w Przykopic). Z Butryn nie zachowały się księgi metrykalne z tego okresu. Ślub zawarli 18 lutego 1868 r., zapewne zwyczajowo w Butrynach, ponieważ stamtąd pochodziła panna młoda, ale też nie mamy księgi małżeństw z tego okresu. Wiemy jedynie, że ich pierwsze dziecko przyszło na świat 22 grudnia 1868 r. Zatem Franciszek Nowowiejski miał już 38, a jego żona 21 lat²⁹.

Jednak to nie było pierwsze małżeństwo ojca Feliksa, Franciszka Nowowiejskiego, a dowiadujemy się o tym z zapisu w księdze chrztów, który mówi, że 29 września 1855 r. urodził się Franciszek³⁰ Nowowiejski. Jego ojcem był Franciszek (podobnie jak Feliksa), ale matką – Monika z domu Ratzki (Radzki). Zatem tą pierwszą żoną była Monika z domu Ratzki. Udało się ustalić podstawowe dane personalne, a pomocne były w tym przypadku informacje o rodzicach chrzestnych. To pierwsze dziecko otrzymało sakrament chrztu 30 września, czyli już następnego dnia po urodzeniu. Ojcem chrzestnym został Maciej Fręszkowski (krawiec z Pur-

²⁴ Zm. 25 VIII 1852 r. w Barczewie. W akcie zgonu napisano, że była wdową, miała 56 lat (czyli urodziła się w 1796 r.) i została pochowana 28 sierpnia. Pozostały dzieci: starsze – Jan, Anna i Franciszek oraz młodsze – Antonina, Matylda i Katarzyna. AAWO, Barczewo, nr 51, Księga zmarłych, s. 468; J. Boehm, op. cit., s. 95.

²⁵ Taż Katarzyna Nowowiejska – już jako wdowa – zawarła 28 I 1737 r. w Barczewie ślub z Andrzejem Freitagiem. AAWO, Barczewo, nr 43, Księga małżeństw, s. 140. To oznacza, że Wojciech Nowowiejski zmarł przed 1737 r., ale nie możemy ustalić dokładnej daty, ponieważ nie zachowały się z tego okresu księgi zmarłych. Pierwsza obejmuje okres od 1765 r.

²⁶ http://www.familienforschung-jorczik.com/Datum_B_m.pdf

²⁷ AAWO, Barczewo, nr 29, Księga chrztów, s. 129.

²⁸ J. Boehm, op. cit., s. 95. Pewne hipotezy o rodzinie Katarzyny Falk snuje syn Feliks Maria Nowowiejski w artykule pt. *Wspomnienia o ojcu*, Słowo na Warmii i Mazurach, 1962, nr 23, ss. 3–4.

²⁹ Taką informację zawiera też artykuł opublikowany na stronie internetowej. – <http://a.webvisitenkarte.net/images/document/7995/FelixNowowiejski.pdf?red=1> (dostęp: 16.12.2016 r.); https://de.wikipedia.org/wiki/Feliks_Nowowiejski (dostęp: 16.12.2016 r.).

³⁰ Jako pierworodny syn otrzymał imię po ojcu.

dy Wielkiej), a matką chrzestną Anna Fręszkowski (żona krawca z Barczewa)³¹. Właśnie informacja o ojcu chrzestnym z Purdy Wielkiej skłoniła do poszukiwania w księgach z tamtej parafii Moniki Ratzkiej. Trop był słuszny. Urodziła się ona 8 maja 1830 r. w rodzinie młynarza z Purdy Wielkiej Tomasza Ratzkiego i Anny, córki tamtejszego nauczyciela Macieja Fręszkowskiego. Rodzicami chrzestnymi byli Joachim, syn tego nauczyciela, i Joanna Wilhelmina, żona Macieja Kosmana, skarbnika w Olsztynku³².

Niestety, to pierwsze dziecko Franciszka i Moniki (czyli Franciszek) zmarło już 16 maja 1856 r. (pochowane na cmentarzu 19 tego miesiąca). Miało 7 miesięcy i 18 dni³³. 22 lutego 1857 r. urodził się w tym małżeństwie Karol, ochrzczony dwa dni później. Rodzicami chrzestnymi byli Karol Ciecierski (organista z Purdy Wielkiej) i Teresa Sokołowska, żona karczmarza z Barczewa³⁴. 14 stycznia 1859 r. przyszła na świat jeszcze Anna (ochrzczona 20 tego miesiąca), jednak w rubryce, gdzie wpisywano imię matki, zapisano nie Monikę tylko Mariannę z domu Ratzki. Można przypuszczać, że to błąd. Rodzicami chrzestnymi w tym przypadku byli: Ignacy Pompetzki (*Radmachermeister* – kołodziej) z Barczewa³⁵ i Elżbieta Rucka/Rutzka (Ratzka), córka młynarza z Purdy Wielkiej³⁶. 26 stycznia 1861 r. urodził się Jan Polikarp (ochrzczony 29 tego miesiąca). Przy ojcu, Franciszku Nowowieskim, dopisano: „właściciel majątku” (*Grundbesitzer*). Rodzicami chrzestnymi zostali Franciszek Gross i Gertruda Cichowska. Jednak to dziecko też zmarło już 14 lipca 1864 r.³⁷ 26 czerwca 1864 r. przyszła na świat Rozalia (ochrzczona 27 czerwca)³⁸. 17 lipca 1865 r. urodził się Aleksy (*Alexius*), a ochrzczony został 23 tego miesiąca. Na rodziców chrzestnych wybrano Andrzeja Ruckiego (może chodzi o członka rodziny Moniki, a tylko zmieniono zapis nazwiska – Rucki/Radzki) i Rozalię Nowowieską³⁹. Jako ostatnie dziecko

³¹ Nazwisko Fręszkowskich było znane w Purdzie Wielkiej na przełomie XVIII i XIX w. Od 1799 r. nauczycielem w tamtejszej szkole był Mateusz Fręszkowski, który – najprawdopodobniej – urodził się w 1776 r. w Barczewie, ale tego faktu nie udało się potwierdzić na podstawie ksiąg parafialnych. Zmarł w Purdzie Wielkiej w 1852 r. A. Kopiczko, *Dzieje kościoła i parafii w Purdzie Wielkiej*, Olsztyn 2014, ss. 25, 38, 39, 97.

³² Purda Wielka, nr 3, Księgi chrztów.

³³ AAWO, Barczewo, nr 53, Księga zmarłych, s. 340.

³⁴ AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, s. 350. Karol Nowowieski zmarł 8 VIII 1887 r. w wieku 30 lat. AAWO, Barczewo, nr 55, Księga zmarłych, ss. 184–185; AP Olsztyn, 42/699/42, Standesamt zu Wartenburg [Urząd Stanu Cywilnego w Barczewie, pow. olsztyński], Sterbe-Haupt-Register, <http://olsztyn.ap.gov.pl/baza/skany.php?z=699&s=42> (1887 r., skan 103).

³⁵ Już go odnotowaliśmy w przyp. 4. Był żonaty z Antonią z d. Nowowieska. AAWO, Barczewo, nr 46, Księga małżeństw.

³⁶ AAWO, Barczewo, nr 34, Księga chrztów, s. 420.

³⁷ AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, ss. 34–35; nr 54, Księga zmarłych, s. 66 (miał 3 lata i 6 miesięcy).

³⁸ AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, s. 138–139. Jednym z rodziców chrzestnych był Andrzej Fręszkowski, a drugim – Antonina Pompecki. To dziecko zapewne zmarło przed 1866 r., ponieważ nie odnotowano Rozalii wśród tych, które pozostały po śmierci matki.

³⁹ AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, ss. 172–173.

zanotowano w księdze chrztów 14 września 1866 r. martwego chłopca (*totgeborener Knabe*)⁴⁰. Jednak – jak wynika z księgi zmarłych – matka, Monika Nowowiejska (z domu Ratzki), zmarła dwa dni po urodzeniu tego dziecka – 16 września 1866 r. w Barczewie i tam dwa dni później została pochowana. Miała 36 lat. Przyczyną śmierci była zaraza cholery. Pozostawiła męża (Franciszka) i troje dzieci: Karola (w wieku 9 lat), Annę (6 lat) i Aleksę (1,5 roku)⁴¹.

Drugie małżeństwo zawarł Franciszek Nowowiejski z Katarzyną z domu Falk 18 lutego 1868 r., zapewne w Butrynach, ponieważ stamtąd pochodziła żona. Niestety, księgi metrykalne z tej parafii z interesującego nas okresu zostały zniszczone pod koniec II wojny światowej i dlatego też nie możemy uzyskać ważnych dla nas informacji. Druga żona była młodsza o 17 lat od męża i w chwili ślubu liczyła ich 21. Franciszek Nowowiejski miał już wówczas żyjących przynajmniej troje dzieci z poprzedniego małżeństwa. Nie wiemy, czy pozostała przy życiu Rozalia, czwarte dziecko, ponieważ nie odnotowano jej w księdze jako członka rodziny. Najstarszy syn z pierwszego małżeństwa w chwili drugiego ślubu, Karol, miał 11 lat, Anna – 9, a Aleksy – 3 lata.

W drugim małżeństwie Franciszka Nowowiejskiego pierwsze dziecko urodziło się 22 grudnia 1868 r., czyli po 10 miesiącach od ślubu. Okazuje się, że otrzymało imię Franciszek (czyli po ojcu, ale należy też przypomnieć, że pierwsze dziecko z pierwszego małżeństwa też otrzymało imię Franciszek, jednak szybko zmarło). Chrzest nowo narodzonego potomka odbył się 27 grudnia 1868 r. Przy adnotacji o ojcu dodano, że był krawcem, ale też właścicielem gruntu (*Grundbesitzer*). Rodzicami chrzestnymi zostali Andrzej Wieczorek i Katarzyna z domu Krankowski (nazwisko niewyraźnie zapisane, więc może być błąd w jego odczytaniu)⁴².

6 grudnia 1870 r. urodziła się Barbara (ochrzczona 18 tego miesiąca). Nazwisko matki zapisano jako Falkowska. Chrzestnymi zostali Ignacy Pompecki z Barczewa i Helena Wieczorek z Butryn⁴³. 16 października 1872 r. przyszła na świat Teresa. Chrzest otrzymała 27 października. Przy ojcu napisano już tylko, że był mistrzem krawieckim, natomiast przy matce, że pochodziła z domu Falk z miejscowości Butryny. Rodzicami chrzestnymi byli Piotr Falkowski z Butryn i Katarzyna Kawk (może Kawka?)⁴⁴. Interesujące jest tu zestawienie tych dwóch

⁴⁰ Ibidem, s. 208.

⁴¹ AAWO, Barczewo, nr 54, Księga zmarłych, ss. 118–119.

⁴² AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, s. 274.

⁴³ AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, ss. 332–333.

⁴⁴ Ibidem, s. 386. Teresa wyszła za mąż za Grzegorza Erdmanna, do którego napisał list Feliks Nowowiejski (niestety, nie znamy daty), a przytacza go Jan Boehm w publikacji *Feliks Nowowiejski. Zarys biograficzny* (s. 33, 121). Dowiadujemy się z niego o niezwykle skomplikowanych uwarunkowaniach świadomości narodowej mieszkańców Prus Wschodnich. Szwagier optował za Niemcami, a Feliks Nowowiejski za Polską: „Serdecznie znajduję Twoje słowa o «Mojej ojczyźnie»... Tą ojczyzną są dla Ciebie Niemcy – dla mnie Polska”. Por. J. Boehm, *Feliks Nowowiejski. Artysta i wychowawca*, Olsztyn 1985, s. 83, przyp. 5.

zapisów nazwiska: „Falkowski” i „Falk”. Zapewne członkowie rodziny matki Feliksa posługiwali się odmianą polską, o czym świadczą adnotacje dotyczące ojca chrzestnego. W tym przypadku początkowo odnotowano matkę jako „Cath.[arina] Falkowski aus Wuttrienen”. Jednak w uwagach dopisano później: „Falk, berichtigt auf Verfügung der Königl. Regierung d. 5. Mai 1899” [Falk, poprawiono na mocy zarządzenia rządu królewskiego z 5 maja 1899 r.]. I rzeczywiście, przy Katarzynie zamazano część nazwiska, a pozostawiono tylko „Falk”⁴⁵. Zapewne Teresa lub Barbara zamieszkała później w Lidzbarku Warmińskim (być może tam jedna z nich wyszła za mąż)⁴⁶.

Kolejnym dzieckiem była Maria, która przyszła na świat 30 marca 1875 r., a została ochrzczona 4 kwietnia⁴⁷. Tym razem przy ojcu nie podano zawodu. Chrzestnymi zostali: Jan Nowowiejski, określony jako obywatel barczewski, ale należy też dodać, że członek rodziny oraz Anna (nazwisko zapisane nieczytelnie) też z Barczewa. Natomiast w uwagach dodano, że Maria poślubiła 27 marca 1913 r. w Berlinie Brunona Wirtschafta. Nie wiemy, jak później potoczyły się losy tego małżeństwa. Z innych informacji wynika, że przed wybuchem II wojny światowej wyszła za mąż za Józefa Jatzkowskiego (może drugie małżeństwo) i osiadła w Patrykach w parafii Klebark Wielki. W styczniu 1948 r. poborca podatkowy lub komornik zabierał jej ulubiony i jedyny fortepian. To doprowadziło do zawału serca. Wówczas postanowiono zawieźć ją furmanką do szpitala w Olsztynie, ale zmarła w drodze 21 stycznia 1948 r. Pochowano ją na cmentarzu w Klebarku Wielkim⁴⁸. Z siostrą Marią Feliks Nowowiejski utrzymywał bliskie kontakty i pisał do niej listy, które przytacza Jan Boehm. Mieli też wspólne zainteresowania. Maria występowała jako śpiewaczka na koncertach, zjazdach, konkursach, wieczornicach⁴⁹.

Piątym dzieckiem był Feliks, natomiast szóstym Rudolf. Ten urodził się 29 lipca 1879 r., a ochrzczony został 10 sierpnia. Rodzicami chrzestnymi byli Antoni Klein i Matylda Nowowieska, przy której dodano stan cywilny – panna (*Jungfrau*). Już o niej pisaliśmy, ponieważ była siostrą Franciszka Nowowieskiego (ojca Feliksa) i urodziła się 9 czerwca 1835 r.⁵⁰

⁴⁵ AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, s. 387.

⁴⁶ J. Boem, *Feliks Nowowiejski. Zarys biograficzny*, ss. 58–59; E.M. Nowowiejski, *Wspomnienia o ojcu*, Słowo na Warmii i Mazurach, 1963, nr 3, s. 3.

⁴⁷ AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, ss. 466–467; AP Olsztyn, 42/699/4, Standesamt zu Wartenburg [Urząd Stanu Cywilnego w Barczewie, pow. olsztyński], Haupt-Geburts-Register, <http://olsztyn.ap.gov.pl/baza/skany.php?z=699&s=4> (1875 r., skan 57).

⁴⁸ J. Boehm, *Feliks Nowowiejski. Artysta i wychowawca*, s. 207. Informacje uzyskane ze stron internetowych.

⁴⁹ J. Boem, *Feliks Nowowiejski. Zarys biograficzny*, ss. 29–31 (list z 1902 r.), 35, 36, 124.

⁵⁰ AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, s. 604; AP Olsztyn, 42/699/16, Standesamt zu Wartenburg [Urząd Stanu Cywilnego w Barczewie, pow. olsztyński], Haupt-Geburts-Register, <http://olsztyn.ap.gov.pl/baza/skany.php?z=699&s=16> (1879 r., skan 121).

Okazuje się, że Rudolf Nowowiejski obrał drogę kapłańską. Z biogramu, opracowanego przez Tadeusza Orackiego, dowiadujemy się, że ukończył gimnazjum w Olsztynie, a studia teologiczne oraz z zakresu filologii klasycznej i języków obcych odbył w Antwerpii, Trewirze, Monastyrze i w Rzymie. W Wiecznym Mieście w Akademii św. Tomasza uzyskał doktorat z filologii i licencjat z teologii na Uniwersytecie Gregoriańskim. Studiował również w Kościelnej Szkole Muzycznej w Ratyżbonie. W 1905 r. przyjął święcenia kapłańskie (nie podano, gdzie). Potem był sekretarzem metropolity lwowskiego arcybiskupa Józefa Bilczewskiego i w latach 1909–1912 wykładowcą w Seminarium Duchownym we Lwowie. Następnie przez kilka lat przebywał w Wiedniu, gdzie zaangażował się m.in. we współpracę z Polonią. W 1918 r. powrócił do Polski i współuczestniczył w pracach przedplebiscytowych. Wspólnie z bratem Feliksem występowali podczas licznych koncertów i wieców, organizowanych m.in. w Olsztynie. Po 1920 r. przez pięć lat był nauczycielem łaciny w Toruniu. Jednak w 1925 r. porzucił kapłaństwo i zawarł związek małżeński. W kolejnych latach pracował jako nauczyciel łaciny w Gimnazjum im. Juliusza Słowackiego w Wilnie. Komponował i pisał teksty utworów muzycznych, dokonywał tłumaczeń. Po II wojnie światowej wyjechał do Paryża. Zmarł 17 lutego 1963 r. w Juilly pod Paryżem⁵¹.

3 listopada 1881 r. przyszedł na świat Alojzy. Chrzest odbył się 13 tego miesiąca. W tym przypadku matką chrzestną była Marta Nowowieska, a ojcem chrzestnym – Piotr Falk, mieszkający w Królewcu⁵². Poza tymi danymi o tym bracie Feliksa nic nie udało się ustalić.

Dwa lata później, 6 września 1883 r., urodził się Bernard. Chrzest odbył się 23 tego miesiąca⁵³. Jako chrzestni wystąpili: Andrzej Pompecki (*Tischler*, stolarz)⁵⁴ i Katarzyna Kunck/Kunczek(?). Zapisy ich dotyczące są mało czytelne i ze skrótami, stąd postawiono znak zapytania. W uwagach – zapewne przy Bernardzie, choć też trudno ustalić, czy na pewno – jest informacja, że 13 października 1912 r. poślubił w Berlinie Lucję Pflume⁵⁵.

Po dłuższej przerwie, 24 maja 1886 r., rodzina powiększyła się jeszcze o Leona. Ochrzczony został 15 czerwca tego roku, a rodzicami chrzestnymi byli Jan

⁵¹ T. Oracki, *Słownik biograficzny Warmii*, s. 233; J. Boehm, op. cit., ss. 36, 37, 55.

⁵² AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, s. 680 AP Olsztyn, 42/699/22, Standesamt zu Wartenburg [Urząd Stanu Cywilnego w Barczewie, pow. olsztyński], Haupt-Geburts-Register, <http://olsztyn.ap.gov.pl/baza/skany.php?z=699&s=22> (1881 r., skan 151).

⁵³ AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, ss. 747–748; AP Olsztyn, 42/699/28, Standesamt zu Wartenburg [Urząd Stanu Cywilnego w Barczewie, pow. olsztyński], Haupt-Geburts-Register, <http://olsztyn.ap.gov.pl/baza/skany.php?z=699&s=28> (1883 r., skan 163).

⁵⁴ Zapewne chodzi o Andrzeja Pompeckiego, który 17 I 1870 r. zawarł związek małżeński z Barbarą z d. Lisiewski. AAWO, Barczewo, nr 46, Księga małżeństw.

⁵⁵ AAWO, Barczewo, nr 35, Księga chrztów, s. 748.

Wieczorek z Butryn oraz Antonina Pompecki z Barczewa⁵⁶. Dziesiątym dzieckiem Franciszka Nowowieskiego i Katarzyny z domu Falk był Edward, urodzony 13 października 1888 r., a ochrzczony 21 tego miesiąca. Rodzicami chrzestnymi zostali Franciszek Stoll i Gertruda Kuck(?)⁵⁷.

Edward został też odnotowany w *Słowniku* Tadeusza Orackiego, ponieważ zasłużył się jako pianista, organista i kompozytor. Gry na fortepianie uczył się u brata Feliksa. Od 1904 r. kształcił się w Akademickiej Szkole Mistrzów w Berlinie. Potem w latach 1908–1930 występował jako pianista i solista w Operze Berlińskiej, a nawet krótko (1920–1921) był kierownikiem muzycznym opery w Ankarze. W 1930 r. objął stanowisko organisty i kierownika chóru w kościele św. Józefa w Berlinie i tam pracował do śmierci. Wspólnie z bratem Feliksem i siostrą Marią występowali na licznych koncertach. Zakładał chórki, w tym także chór polski przy kościele św. Pawła w Berlinie. Tam zmarł 3 kwietnia 1951 r.⁵⁸

Po dłuższej przerwie, 2 lutego 1894 r., urodził się jeszcze syn, który otrzymał imię Bonifacy (chrzest 4 lutego). Rodzicami chrzestnymi byli August Nieswandt (piekarz) i Anna Gotzhein (żona piekarza), oboje z Barczewa⁵⁹. Jednak to dziecko zmarło po trzech dniach – 5 lutego⁶⁰. Jako przyczynę zgonu podano „słabość” (*Schwäche*). Ojciec miał już wówczas 64, a matka 47 lat.

Tabela 2

Dzieci Franciszka Nowowieskiego (rodzeństwo Feliksa)

Imię	Data urodzenia	Uwagi
Matka Monika z d. Ratzki		
Franciszek	29 IX 1855 r.	zm. 16 V 1856 r.
Karol	22 IV 1857 r.	
Anna	14 I 1859 r.	
Jan Polikarp	26 I 1861 r.	zm. 14 VII 1864 r.
Rozalia	26 VI 1864 r.	
Aleksy	17 VII 1865 r.	

⁵⁶ AAWO, Barczewo, nr 36, Księga chrztów, ss. 156–157; AP Olsztyn, 42/699/37, Standesamt zu Wartenburg [Urząd Stanu Cywilnego w Barczewie, pow. olsztyński], Haupt-Geburts-Register, <http://olsztyn.ap.gov.pl/baza/skany.php?z=699&s=37> (1886 r., skan 99).

⁵⁷ AAWO, Barczewo, nr 36, Księga chrztów, s. 330; AP Olsztyn, 42/699/37, Standesamt zu Wartenburg [Urząd Stanu Cywilnego w Barczewie, pow. olsztyński], Haupt-Geburts-Register, <http://olsztyn.ap.gov.pl/baza/skany.php?z=699&s=43> (1888 r., skan 177).

⁵⁸ T. Oracki, op. cit., s. 231; J. Boehm, op. cit., ss. 36, 37.

⁵⁹ AAWO, Barczewo, nr 37, Księga chrztów, ss. 76–77; AP Olsztyn, 42/699/62, Standesamt zu Wartenburg [Urząd Stanu Cywilnego w Barczewie, pow. olsztyński], Haupt-Geburts-Register, <http://olsztyn.ap.gov.pl/baza/skany.php?z=699&s=62>, (1894 r., skan 25).

⁶⁰ AAWO, Barczewo, nr 56, Księga zmarłych, ss. 7–8; Por. AP Olsztyn, 42/699/64, Standesamt zu Wartenburg [Urząd Stanu Cywilnego w Barczewie, pow. olsztyński], Sterbe-Haupt-Register, <http://olsztyn.ap.gov.pl/baza/skany.php?z=699&s=64> (1894, skan 23).

<i>Todgeborener Knabe</i> (martwy chłopiec)	14 IX 1866 r.	
Matka Katarzyna z d. Falk		
Imię	Data urodzenia	Różnica między kolejnymi narodzinami
Franciszek	22 XII 1868 r.	
Barbara	6 XII 1870 r.	2 lata
Teresa	16 X 1872 r.	rok i 10 miesięcy
Maria	30 III 1875 r.	2 lata i 5 miesięcy
Feliks	7 II 1877 r.	rok i 10 miesięcy
Rudolf	29 VII 1879 r.	2 lata i 5 miesięcy
Alojzy	3 XI 1881 r.	2 lata i 3 miesiące
Bernard	6 IX 1883 r.	rok i 11 miesięcy
Leon	24 V 1886 r.	2 lata i 7 miesięcy
Edward	13 X 1888 r.	2 lata i 3 miesiące
Bonifacy	2 II 1894 r.	5 lat i 2 miesiące, zm. 5 II 1894 r.

Z zestawienia wynika, że w pierwszym małżeństwie na świat przyszło siedmioro dzieci: dwie dziewczynki, czterech chłopców i jedno martwe. W drugim małżeństwie dzieci było o czworo więcej – jedenaścioro, w tym tylko trzy dziewczynki. Gdy urodziło się pierwsze dziecko, ojciec (Franciszek Nowowiejski) miał 25 lat, a gdy przyszło na świat ostatnie – już 64 lata. Różnica wieku między pierwszym a ostatnim dzieckiem wyniosła 39 lat, a zatrzymując się wyłącznie przy drugim małżeństwie, to między narodzinami pierwszego dziecka i ostatniego minęło 26 lat. Trudno wysnuć jakiegokolwiek wnioski odnośnie do nadawanych imion. Zawsze pierworodny syn otrzymywał imię ojca.

Przynajmniej pięcioro rodzeństwa z drugiego małżeństwa było uzdolnione muzycznie i na tym polu realizowało swoje powołanie życiowe. Oprócz Feliksa byli to: Maria, Rudolf, Leon i Edward. Rudolf obrał też początkowo drogę kapłańską i była ona bardzo owocna. Jednak – jak podano wyżej – w 1925 r. porzucił stan duchowny i zawarł związek małżeński. Niestety, nie udało się ustalić wszystkich dat śmierci rodzeństwa Feliksa (pomijając Bonifacego). Wiemy, że Maria zmarła w 1948 r. w wieku 73 lat, Edward w 1951 r. w wieku 63 lat i Rudolf w 1963 r. w wieku 84 lat.

Dodajmy też, że ojciec Feliksa Nowowiejskiego, Franciszek Nowowiejski, zmarł 1 lutego 1913 r. w Berlinie i został pochowany na cmentarzu św. Sebastiana⁶¹, natomiast matka nieco wcześniej – 1 września 1911 r. w Warszawie, a jej grób znajduje się na Powązkach (kwatery 184, rząd 6, miejsce 17)⁶². Feliks

⁶¹ J. Boehm, op. cit., s. 95; F.M. Nowowiejski, *Wspomnienia o ojcu*, Słowo na Warmii i Mazurach, 1963, nr 7, s. 3.

⁶² Ibidem, s. 59, 95, 105 (przyp. 144). Na Powązkach spoczęła też siostra Katarzyny, Elżbieta Falk, która wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo (szarytek) i pracowała w szpitalu na Pradze. F.M. Nowowiejski, *Wspomnienia o ojcu*, Słowo na Warmii i Mazurach, 1963, nr 6, s. 3; J. Boehm, op. cit., s. 105 (przyp. 145).

Nowowiejski zmarł 18 stycznia 1946 r. w Poznaniu. Trumna ze zwłokami była wystawiona w poznańskiej Farze (kościółce Matki Boskiej Nieustającej Pomocy i św. Marii Magdaleny) przez trzy dni i tam pożegnał go 22 tego miesiąca w czasie uroczystości pogrzebowych m.in. prymas Polski, kardynał August Hlond⁶³. Następnie pochód żałobny szedł kilka godzin przez miasto, na Starym Rynku żałobnicy odśpiewali „Rotę”, do kościoła św. Wojciecha i tam trumnę umieszczono w Krypcie Zasłużonych, zwanej Poznańską Skałką⁶⁴.

* * *

Prace nad genealogią rodziny Feliksa Nowowiejskiego nie były łatwe. Zapisy w księgach metrykalnych są często nieczytelne, dokonywane za pomocą skrótów. W przedstawionej wersji mogą jeszcze występować pojedyncze błędy, które w czasie dalszych poszukiwań można będzie skorygować. Wydaje się jednak, że warto te ustalenia upublicznić, zwłaszcza z okazji ogłoszonego Roku Feliksa Nowowiejskiego (2016) i przypadającej 2 lutego 2017 r. 140. rocznicy jego urodzin. Jest to zatem pierwsze tak dokładne przedstawienie dziejów rodziny na podstawie kościelnych ksiąg metrykalnych. Kolejne uzupełnienia być może pojawią się na podstawie akt urzędów stanu cywilnego i będą dotyczyć dzieci Feliksa oraz kolejnego pokolenia.

Andrzej Kopiczko, *Genealogie von Felix Nowowiejski auf der Grundlage der im Archiv der Erzdiözese Ermland in Olsztyn vorhandenen Kirchenbücher*

Zusammenfassung

In den bisherigen Ausarbeitungen, die Felix Nowowiejski gewidmet wurden, fehlt es an genaueren Informationen zu seiner Familie. Erst dank der Recherche in den Sammlungen des Archivs der Erzdiözese Ermland in Olsztyn konnten sowohl viele neue Tatsachen über die Vorfahren dieses berühmten Komponisten, als auch eine vollständige Liste seines Geschwisters festgestellt werden. Es stellt sich heraus, dass der Vater von Felix Nowowiejski, Franz Nowowieski (so wurde der Name in den Büchern aufgeschrieben), heiratete zunächst Monika geb. Ratzki, mit der er sieben Kinder hatte. Das letzte Kind wurde tot geboren und zwei Tage später ist auch die Mutter an der Choleraseuche gestorben (16.09.1866). Die zweite Ehe ging er am 18. Februar 1868 mit Katharina geb. Falk ein. Aus dieser Ehe sind noch elf Kinder hervorgegangen, darunter wurde Felix am 7. Februar 1877 als fünftes Kind geboren.

⁶³ Gdy zmarł 22 X 1948 r. prymas August Hlond, kondolencje przesłał najstarszy syn kompozytora, Feliks Maria Nowowiejski. Pisał: „Przesyłam w imieniu całej rodziny i własnym wyrazy najgłębszego żalu po stracie śp. Brata Księdza Doktora – Wielkiego Prymasa Polski i wielkiego Protektora sztuki muzycznej. Wiemy, czym Zmarły był w szczególności dla Feliksa Nowowiejskiego, mego ojca. Wyjątkowe zrozumienie, niezłomne wsparcie i serdeczna przyjaźń dla twórczości umożliwiły Kompozytorowi ekspansję muzyczną w latach poznańskich i nowy okres rozwoju w postaci licznych dzieł muzyki liturgicznej, religijnej i świeckiej. Śp. Prymas był słońcem w życiu – często chmurnym – kompozytora. Pamiętam, jaka to radość była dla gasnącego życia mojego ojca, gdy na kilka godzin przed śmiercią jego śp. Kardynał – Prymas odwiedził ciężko chorego”. J. Olbert, *Feliks Nowowiejski: wielki kompozytor i patriota*, Seminare. Poszukiwania naukowe, 2002, t. 18, s. 634.

⁶⁴ Zdjęcia z pogrzebu – <http://cyril.poznan.pl/katalog.php?repurl=k,580,1> (dostęp: 4.01.2017 r.).

Als das erste Kind geboren wurde, war der Vater von Felix (Franz Nowowiejski) 25 Jahre alt und als das letzte Kind zur Welt kam – war er bereits 64 Jahre alt. Der Altersunterschied zwischen dem ersten und dem letzten Kind in der Familie Nowowiejski betrug 39 Jahre, während zwischen der Geburt des ersten und des letzten Kindes in der zweiten Ehe 26 Jahre vergingen. Mindestens fünf Geschwister aus der zweiten Ehe waren musikalisch begabt und haben ihre Lebensberufung in diesem Bereich realisiert. Außer Felix waren es: Maria, Rudolf, Leo und Eduard. Den größten Ruhm hat allerdings Felix errungen, dessen 140. Geburtstag gerade 2017 gefeiert wird.

Übersetzt von *Andrzej Kopiczko*

Andrzej Kopiczko, *Feliks Nowowiejski's Genealogy based on parish registers in the Archives of the Archdiocese of Warmia in Olsztyn*

Summary

In earlier work devoted to Feliks Nowowiejski, detailed information concerning his family is lacking. It was only thanks to a query in the Archives of the Archdiocese of Warmia in Olsztyn that many new facts about the ancestors of this outstanding composer were established, as well as a complete list of his brothers and sisters. It turns out that Feliks Nowowiejski's father Franciszek Nowowiejski (whose name was recorded in the books), married first Monika from Ratzki, with whom he had seven children. The last one was born dead, and two days later the mother also died due to cholera (16.09.1866). The second marriage was concluded on 18 February 1868 with Catherine from Falk. In this relationship, eleven children were born, including Feliks – on February 7, 1877.

When the first child was born, Felik's father (Francis Nowowiejski) was 25 years old, and when the last child was born, 64 years old. The age difference between the first and last child in the Nowowiejski family was 39 years, and by the time of the second marriage only the birth of the first child and the last twenty-six years had passed. At least five siblings from the second marriage were musically talented and pursued their vocation in life in this field. Besides Feliks, they were Maria, Rudolf, Leon and Edward. Feliks was in fact the most celebrated out of all of them and his 140th birthday is celebrated in 2017.

Translated by *Aleksander Pluskowski*

prof. dr hab. Andrzej Kopiczko
Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
andrzejkopiczko@wp.pl

Bibliografia

Źródła archiwalne

AAWO – Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie

Barczewo, Register chrtzów, nr 24; księgi chrtzów nr 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37; Księgi małżeństw nr 43, 45, 46, 47; Księgi zmarłych nr 51, 53, 54, 55, 56.

Purda Wielka, nr 3, Księgi chrtzów.

AP Olsztyn – Archiwum Państwowe w Olsztynie

Standesamt zu Wartenburg [Urząd Stanu Cywilnego w Barczewie], sygn. 42/699/4, Haupt-Geburts-Register; sygn. 42/699/10, Haupt-Geburts-Register; sygn. 42/699/16, Haupt-Geburts-Register; sygn. 42/699/22, Haupt-Geburts-Register; sygn. 42/699/28, Haupt-Geburts-Register;

sygn. 42/699/30, Sterbe-Haupt-Register; sygn. 42/699/37, Haupt-Geburts-Register; sygn. 42/699/37, Haupt-Geburts-Register; sygn. 42/699/4, Haupt-Geburts-Register; sygn. 42/699/42, Sterbe-Haupt-Register; sygn. 42/699/62, Haupt-Geburts-Register; sygn. 42/699/64, Sterbe-Haupt-Register.

Opracowania

Boehm J.

1958. *Feliks Nowowiejski. Zarys biograficzny*, Olsztyn.

1985. *Feliks Nowowiejski. Artysta i wychowawca*, Olsztyn.

Kopiczko A.

2000. *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1525–1821*, cz. 2, Olsztyn.

2014. *Dzieje kościoła i parafii w Purdzie Wielkiej*, Olsztyn.

Nowowiejski F. M.

1962. *Wspomnienia o ojcu*, Słowo na Warmii i Mazurach, nr 23, ss. 3–4.

1963. *Wspomnienia o ojcu*, Słowo na Warmii i Mazurach, nr 3, s. 3; nr 6, s. 3; nr 7, s. 3.

Olbert J.

2002. *Feliks Nowowiejski: wielki kompozytor i patriota*, Seminare. Poszukiwania naukowe, t. 18, ss. 627–635.

Oracki T.

1983. *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX wieku (do 1945 roku)*, Warszawa.

Szorc A.

1990. *Dominium warmińskie 1243–1772. Przywilej i prawo chełmińskie na tle ustroju Warmii*, Olsztyn.

Strony internetowe

<http://a.webvisitenkarte.net/images/document/7995/FelixNowowiejski.pdf?red=1> (dostęp: 16 XII 2016 r.).

<http://culture.pl/pl/arttykul/feliks-nowowiejski-patronem-2016-r> (dostęp: 24 XI 2016 r.).

<http://cyryl.poznan.pl/katalog.php?repurl=k,580,1> (dostęp: 4 I 2017 r.).

http://www.familienforschung-jorczik.com/Datum_B_m.pdf (dostęp: 16 XII 2016 r.).

https://de.wikipedia.org/wiki/Feliks_Nowowiejski (dostęp: 16 XII 2016 r.).